

thie met de socialisten, maar juist tegen de 'socialen' in wie zij te-leurgesteld waren; anti-socialistische Oranjefuries braken los, met gedogen van de politie. Anderzijds verschrompelde hun aanhang van naar schatting ca. 1000 Amsterdamse leden in 1886 tot ca. 200 in 1888, — net zoveel als in 1883.

Behalve op cultureel gebied werd in 1885-1886, of in de volgende ca. 10 jaren, het beoogde resultaat nergens bereikt. De Radicalen, hoe succesrijk zij ook werden in de hoofdstad, zagen noch het algemeen kiesrecht noch de evenredige vertegenwoordiging ingevoerd; wèl kwam er kiesrechtuitbreiding (1888 voorlopig, 1896 vervolgens). De confessionelen bereikten een principiële doorbraak inzake de onderwijsfinanciering en vormden een eerste kabinet, maar konden overigens nauwelijks vorderen in de richting van de herkerstening van staat en maatschappij, terwijl naar wij zagen het kerkherstel evenmin het gewenste succes had. Op sociaal gebied kwam er de arbeidsenquête van 1886-'87 en de eerste serieuze Arbeidswet (1889), — maar dat was niet wat Domela Nieuwenhuis c.s. nastreefden.

Toch was het resultaat van de crisis van 1884-1887 formidabel. Inderdaad mogen wij spreken van een nieuwe geboorte: de richting waarin het Nederlandse leven, cultureel, politiek, kerkelijk en sociaal zich gedurende de volgende halve eeuw zou gaan bewegen werd toen vastgelegd.